

його окремих членів може застосовуватися за умов, коли норми права взагалі не порушуються; 2) підставою політичної відповідальності виступає не невиконання або неналежне виконання урядом своїх обов'язків, а спосіб їх виконання; 3) вона застосовується на основі політичного рішення, що залежить, наприклад, від розстановки політичних сил у парламенті або позиції Президента щодо здійснюваної Урядом політики; 4) основною формою політичної відповідальності слід вважати публічне висловлення негативної оцінки діяльності окремих урядовців чи Уряду в цілому; 5) політична відповідальність може обмежитися публічним осудом політика (органу), з боку зазначених суб'єктів і не мати будь-яких юридичних наслідків; 6) політичну відповідальність слід розглядати як одну із передумов настання конституційно-правової відповідальності.

1. Армаш Н. О. Керівник органу виконавчої влади : адміністративно-правовий статус : [монографія] / Н. О. Армаш. – Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2006. – С. 152. 2. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: [монографія] / Ю. Г. Барабаш. – Х.: Право, 2008. – С. 212–215. 3. Виноградов В. А. Актуальные проблемы конституционно-правовой ответственности [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://constitution.garant.ru/science-work/modern/394212/> 4. Виноградов В. А. Основание конституционно-правовой ответственности [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.constitution.garant.ru/DOC_3967918.htm 5. Дахова І. І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аспект: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Дахова Ірина Іванівна. – Х., 2006. – С. 36–37. 6. Ермолін В. П. Конституційні засади виконавчої влади в Україні (проблеми теорії і практики): дис. ... канди-

дата юрид. наук : 12.00.02 / Ермолін Володимир Павлович. – К., 2002. – С. 51–52. 7. Коліушко І. Про запровадження у сферу виконавчої влади посад державних політичних діячів / І. Коліушко, В. Тимошук // Право України. – 2000. – № 2. – С. 12. 8. Концепція адміністративної реформи в Україні, затверджена Указом Президента України від 22. 07. 1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – стор. 32. 9. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні // Розвиток публічного права в Україні (довідь за 2007-2008 роки) / [за заг. ред. Н. В. Александрової, І. Б. Коліушка]. – К.: Конус-Ю, 2009. – С. 383. 10. Лазарев Б. М. Цит. за Дерещ В. А. Органи виконавчої влади України та управлінські відносини : [монографія] / Вікторія Анатоліївна Дерещ. – К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2007. – С. 145. 11. Мартинюк Р. С. Реалізація принципу поділу влади в сучасній Україні: політико-правовий аналіз / Мартинюк Р. С. – Острог: Вид-во Національного університету "Острозька академія", 2007. – С. 225. 12. Мельник О. В. Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 "Конституційне право" / О. В. Мельник. – К., 2000. – С. 5, 9. 13. Наливайко Л. Проблеми визначення поняття, специфічних ознак та функцій конституційної відповідальності у сучасній конституційній теорії / Л. Наливайко // Право України. – 1999. – № 10. – С. 45-48. 14. Проект постанови Верховної Ради України про заслуховування звіту Прем'єр-міністра України М.Я. Азарова щодо кадрових призначень Кабінету Міністрів України, здійснених у березні 2010 року (реєстр. № 6229 від 26.03.2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=37635 15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 07.05.2002 р. № 8-рп/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 20. – ст. 101. 16. Стадільна Я. Італійці відповіли погрозами парламентаріям і Берлусконі / Стадільна Я. // Голос України. – 16.12.2010. – № 238. – С. 22.

Надійшла до редколегії 24.12.10

О. Лагнюк, асп.

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА НЕЗАКОННИХ ДІЙ ЩОДО МАЙНА, НА ЯКЕ НАКЛАДЕНО АРЕШТ АБО ЯКЕ ОПИСАНО ЧИ ПІДЛЯГАЄ КОНФІСКАЦІЇ (СТ. 388 КК УКРАЇНИ)

Стаття присвячена питанням визначення суб'єкта незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації. Суб'єктом пропонується визнавати фізичну осудну особу, що досягла 16-річного віку і є власником майна, яке підлягає конфіскації або на яке накладено арешт чи яке описано, або будь-яка інша особа, якій таке майно доручено зберігати чи охороняти.

Ключові слова: суб'єкт, злочин, майно, особа.

Стаття посвячена вопросам определения субъекта незаконных действий относительно имущества, на которое наложен арешт или которое описано или подлежит конфискации. Субъектом предлагается называть физическое осудное лицо, которое достигло 16-летнего возраста и является владельцем имущества, что подлежит конфискации или на которое наложен арешт или которое описано, либо любое другое лицо, которому такое имущество надлежит хранить.

Ключевые слова: субъект, преступление, имущество, лицо.

The article dedicates the problems of determination the subject of illegal actions concerning the property under arrest, inventory property or the property which is the subject to confiscation. The subject is a physical person over the age of 16 and is the owner of the property under arrest or any other person who is entrusted to protect the property.

Key words: subject, crime, property, person.

Постановка проблеми. В умовах переходу українського суспільства до ринкових відносин, відмови від командно-адміністративної системи управління істотно зростає значення реалізації конституційних норм, що гарантують захист прав власників (громадян, організацій, держави).

Виконуючи охоронну функцію, чинний Кримінальний кодекс України, забезпечує зокрема захист власності (майна) від злочинних посягань. Однією з актуальних проблем виконання цієї функції є ефективна боротьба з таким протиправним діянням, як незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації.

Актуальність розгляду даної проблеми, на мою думку, в даний час особливо зростає у зв'язку зі збільшенням кількості злочинів проти правосуддя. А саме, на перший план виходить роль особи, яка вчинює той чи інший злочин, тобто суб'єкта цього злочину.

Емпіричною базою та теоретичним підґрунтям дослідження стали роботи відомих вчених в галузі кримінології та кримінального права: П.П. Андрушка, А.А. Стрижевської, І.І. Давидович, В.І. Тютюгіна, О.О. Дудорова, М.І. Мельника, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, Є.В. Фесенка, М.І.Хавронюка та інших науковців.

Мета дослідження полягає у визначенні з позиції сучасної кримінально-правової і кримінологічної науки суб'єкта незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації, а також у розробці пропозицій щодо аналізу змісту даного поняття.

Взагалі, суб'єктом злочину, згідно з ч. 1 ст. 18 КК, є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Суб'єкт злочину є одним із елементів складу злочину, без якого не може наставати кримінальна відповідальність. Особа може нести кримінальну відповідальність за вчинений нею злочин, якщо вона: 1) є фізичною

особою, тобто людиною; 2) є осудною; 3) досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Зазначені ознаки визнаються загальними юридичними ознаками суб'єкта злочину. Вони належать до обов'язкових ознак будь-якого складу злочину, і відсутність однієї з них означає відсутність у діянні особи складу злочину.

Фізична особа – це завжди людина, яка володіє не тільки всіма названими обов'язковими ознаками, а й іншими якостями, які можуть мати певне кримінально-правове значення. Тварини, неживі істоти, предмети, сили природи, юридичні особи не можуть бути суб'єктами злочинів, а заходи, які вживаються для відвернення завданої ними шкоди, не є покарання.

Поряд з поняттям "суб'єкт злочину" в кримінальному праві та в кримінології існує поняття "особа злочинця", яке розкриває індивідуальні риси кожного суб'єкта злочину. Розмежовуючи ці поняття, слід підкреслити, що ознаки суб'єкта злочину впливають передусім на вирішення питання про те, чи присутні у скоєному конкретному суспільно небезпечному діянні ознаки складу злочину, передбачені кримінальним законом [10, с. 112-113].

Розкривши в загальному поняття суб'єкта злочину, слід, на мою думку, визначити позиції вчених з цього приводу.

Так, на думку І.І. Давидович, суб'єкт злочину за ч. 1 ст. 388 КК – спеціальний. У разі вчинення злочину у будь-якій з альтернативних форм (розтрата, відчуження, приховування, підміна та ін.) ним є особа, якій майно ввірене на збереження. Це може бути як приватна особа (сам правопорушник або члени його родини, опікун тощо), так і представник підприємства, установи чи організації, якій майно ввірене на відповідальне збереження у зв'язку з його описом, арештом або конфіскацією.

Вона вказує, що відповідно до закону під час провадження опису, арешту або вилучення майна як приватні особи, так і представники організацій, яким це майно передається (ввіряється) на збереження, попереджаються під розписку про відповідальність за його незбереження. Отже обов'язковою умовою кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 388 КК для таких осіб є наявність належним чином оформленого процесуального документу – письмового попередження.

Злочин у формі здійснення банківських операцій з коштами (вкладами), на які накладено арешт, може бути вчинено лише представником банківської або іншої фінансової установи.

Суб'єкт злочину, передбаченого ч. 2 ст. 388 КК, є загальним – це будь-яка осудна фізична особа, яка досягла 16 років і вчинила заборонені дії щодо конфіскованого майна [7, с. 476].

В.І. Тютюгін вважає, що суб'єкт цього злочину – спеціальний, і ним може бути: а) приватна особа (наприклад, сам винний або його родич), якій майно ввірене на збереження після його опису чи арешту; б) службова особа (наприклад, представник органу місцевого самоврядування), якій майно ввірене на відповідальне збереження у зв'язку з його описом, арештом чи конфіскацією; в) представник банківської або іншої фінансової установи, на рахунках якої перебувають заарештовані або конфісковані кошти (вклади) [8, с. 1083].

Найбільш повну оцінку суб'єкта даного злочину, на мою думку, наводить О.О. Дудоров. За його твердженням, суб'єкт злочину, передбаченого ч. 1 ст. 388 КК, – спеціальний: 1) особа, якій ввірене майно, на яке накладено арешт або яке описано; 2) представник фінансової установи, який здійснив відповідну операцію.

Він зазначає, що законодавча вказівка на ввіреність майна тому, хто вчиняє з ним незаконні дії, означає, що стосовно першої категорії суб'єктів злочину необхідним

є процесуальний аспект – наявність проведеного у спеціальному порядку попередження зберігача майна (боржника, члена родини обвинуваченого або боржника, опікуна, представника підприємства, установи, організації тощо) про відповідальність за розтрату, приховування та інші дії з цим майном. Щодо другої категорії суб'єктів злочину вимагається з'ясування компетенції того чи іншого службовця (представника) банківської або іншої фінансової установи. Керівник останньої, який дав вказівку здійснити незаконну банківську операцію з арештованими коштами, має притягуватись до відповідальності за підмовництво до розглядуваного злочину, а за наявності підстав – і за злочин у сфері службової діяльності. За пособництво у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 388 КК, можуть відповідати особи, яких державний виконавець повідомив про накладення арешту на нерухоме майно (нотаріус – за місцезнаходженням майна і треті особи, які володіють заставленим майном), а також поінформовані про арешт працівники органів, що здійснюють реєстрацію окремих різновидів майна (наприклад, автотранспортних засобів).

Суб'єкт злочину, передбаченого ч. 2 ст. 388 КК, є загальним. Це будь-яка фізична особа, якій виповнилось 16 років, у володінні, користуванні або розпорядженні якої знаходиться конфісковане майно [9, с. 1032].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане і поділяючи думки вчених, я висловлюю думку про те, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 388 КК, може бути фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку і є власником майна, яке підлягає конфіскації або на яке накладено арешт чи яке описано, або будь-яка інша особа, якій таке майно доручено зберігати чи охороняти.

На підставі аналізу викладених підходів, вважаю також за доцільне визначити поняття таких суб'єктів як: а) приватна особа; б) службова особа; в) представник банківської або іншої фінансової установи, адже саме вони дозволять розкрити змістовні характеристики суб'єкта злочину, передбаченого ст. 388 КК України.

Приватна особа – це конкретна особа, якій притаманні певні соціальні властивості, сукупність яких визначає окрему людину. Іншими словами можна сказати, що це будь-яка фізична особа, яка живе, працює і взагалі існує в світі. В даному конкретному випадку, цією приватною особою є так званий зберігач майна (боржник, член родини обвинуваченого або боржника, опікун, представник підприємства, установи, організації тощо), якому майно ввірене на збереження після його опису чи арешту, і який попереджається у спеціальному порядку про відповідальність за розтрату, приховування та інші незаконні дії з цим майном.

Говорячи про службову особу, треба сказати, що загальне її поняття наводиться у п. 1 примітки до ст. 364 КК України, де сказано, що службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

М.І. Мельник в свою чергу констатує, що КК визнає певних осіб службовими незалежно від сфери їх діяльності. Такими можуть бути визнані особи, які займають відповідні посади чи виконують відповідні функції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних підприємствах, в установах і організаціях, підприємствах приватної чи колективної форм власності (у т. ч. спільних, кооперативних та інших підприємствах), комерційних банках тощо [9, с. 983].

Особа, на його думку, є службовою не тільки тоді, коли вона виконує відповідні функції чи обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї у встановленому законом порядку правомочним органом або правомочною службовою особою.

Не вважаються службовими особами працівники підприємств, установ і організацій, які виконують професійні (адвокат, вчитель, лікар, викладач тощо), виробничі (наприклад, водій) або технічні (друкарка, технічний секретар, охоронник, провідник вагонів тощо) функції. Такі працівники можуть визнаватися службовими особами лише за умови, що поряд з цими функціями вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки.

Свою думку з приводу поняття службової особи має і П.П. Андрушко, яка більш конкретно визначена і деталізована в його спільній разом з А.А. Стрижевською праці "Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика".

Так, зокрема, аналізуючи позиції інших вчених щодо даного питання, вони зазначають, що у законодавчому визначенні поняття службової особи вказується на п'ять видів функцій чи обов'язків, виконання яких особами, наділеними правом на їх виконання, є підставою для визнання їх службовими особами: 1) функції представника влади; 2) організаційні обов'язки; 3) розпорядчі обов'язки; 4) адміністративні обов'язки; 5) господарські обов'язки.

При цьому виконання кожного з останніх чотирьох видів обов'язків окремо недостатньо для визнання особи службовою, такою вона може визнаватися при їх поєднанні: одночасно або організаційні і розпорядчі, або адміністративні і господарські [14, с. 159].

Говорячи в контексті злочину, передбаченого ст. 388 КК, варто зазначити, що тут службовими особами як суб'єктами злочину, на мою думку, можуть визнаватися: а) представник органу державної влади чи місцевого самоврядування, якому майно ввірене на відповідальне збереження у зв'язку з його описом, арештом чи конфіскацією; б) керівник банківської або іншої фінансової установи, який дав вказівку здійснити незаконну банківську операцію з арештованими коштами (тут варто відзначити про той факт, що він має притягуватись до відповідальності за підмовництво до розглядуваного злочину, а за наявності підстав – і за злочин у сфері службової діяльності).

Додатково до вищезазначеного, я вважаю, треба сказати (і в даному випадку, я думаю, варто погодитися з думкою О.О. Дудорова) про те, що за пособництво у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 388 КК, можуть відповідати також і особи, яких державний виконавець повідомив про накладення арешту на нерухоме майно (нотаріус – за місцезнаходженням майна і треті особи, які володіють заставленим майном), а також поінформовані про арешт працівники органів, що здійснюють реєстрацію окремих різновидів майна (наприклад, автотранспортних засобів). Варто зазначити, що вказані особи також, я гадаю, можуть бути віднесені до категорії службових осіб, але в даному випадку вимагається з'ясування їхньої компетенції.

Що стосується представника банківської або іншої фінансової установи, то його, на мою думку, хоча і можна визнавати службовою особою, але за наявності декількох обов'язкових умов.

Так, представником банківської або іншої фінансової установи можна визначити особу, яка займає певну посаду у відповідній установі і виконує покладені на неї

професійні обов'язки та функції (це може бути, наприклад, керівник відділу, бухгалтер тощо). Він може здійснювати від імені банку різні банківські операції (перелік відповідних банківських операцій можна знайти у Законі України "Про банки і банківську діяльність") або надавати певні фінансові послуги (якщо це є інша фінансова установа), тобто робити операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, також і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Разом з цим, представник банківської або іншої фінансової установи може визнаватися суб'єктом цього злочину лише в тому випадку, якщо: а) на рахунках відповідної установи перебувають заарештовані або конфісковані кошти (вклади); б) він здійснив незаконні банківські операції із заарештованими або конфіскованими коштами (вкладами).

Під здійсненням представником банківської або іншої фінансової установи банківських операцій за коштами (вкладами), на які накладено арешт або які конфісковані, треба розуміти проведення хоча б однієї видаткової операції за рахунком, на кошти на якому накладено арешт, якщо її результатом стає вихід коштів з-під арешту (видача вкладу, закриття рахунка, здійснення розрахунків, перерахування коштів на інший рахунок, кредитування тощо). При цьому слід враховувати, що за наявності на рахунок коштів у розмірі, що перевищує суму, на яку накладено арешт, банк продовжує виконання операцій за рахунком клієнта у межах суми перевищення, постійно зберігаючи на рахунку заарештовану суму [9, с. 1033].

Загалом, ми маємо думку про те, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 388 КК, може бути фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку і є власником майна, яке підлягає конфіскації або на яке накладено арешт чи яке описано, або будь-яка інша особа, якій таке майно доручено зберігати чи охороняти.

Проте, виходячи з думок та позицій вчених, проаналізованих вище, можна зробити висновок, що суб'єкт злочину, передбаченого ст. 388 КК України, є все ж таки спеціальний, оскільки містить значну кількість спеціальних характеристик, які саме і визначають його зміст.

При цьому обов'язково слід встановлювати спеціальні ознаки конкретної особи, яка може бути суб'єктом злочину, оскільки це має суттєве значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності, зокрема і призначення покарання.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р., зі змінами, внесеними Законом України "Про внесення змін до Конституції України" від 08.12.2004 р. № 2222-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44. 2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. 3. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15. 4. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 03.03.2005 № 2456-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 16. – Ст. 260. 5. Закон України "Про виконавче провадження" від 21.04.1999 р. № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207. 6. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30. 7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: Алєрта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. 8. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Вид. четверте, доповн. – Х.: ТОВ "Одіссеї", 2008. – 1208 с. 9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 5-тє вид., перероб. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2008. – 1216 с. 10. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2008. – 484 с. 11. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2008. – 657 с.

12. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. – К.: Істина, 2006. – 540 с. 13. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с. 14. П.П. Андрушко, А.А. Стрижевська. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика. Навчальний посібник. – К.: "Юрисконсульт", 2006 – 342 с.

Надійшла до редколегії 24.12.10

Н. Златіна, асп.

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

У статті розглядається діяльність Базельського комітету з банківського нагляду, та прийняті ним стандарти (принципи) ефективного банківського нагляду (Базель I, Базель II, Базель III) та їх вплив на національне законодавство країн Європи та України зокрема. Проведено також аналіз діяльності інших міжнародних організацій у сфері здійснення нагляду за різними напрямками роботи фінансових інститутів.

Ключові слова: банківський нагляд, Базельський комітет з банківського нагляду, Базельські стандарти, міжнародні організації.

В статье рассматривается деятельность Базельского комитета по банковскому надзору и принятые им стандарты (принципы) эффективного банковского надзора (Базель I, Базель II, Базель III) и их влияние на национальное законодательство стран Европы, и Украины в частности. Проведён также анализ деятельности других международных организаций в сфере осуществления надзора по иным направлениям работы финансовых институтов.

Ключевые слова: банковский надзор, Базельский комитет по банковскому надзору, Базельские стандарты, международные организации.

The article deals with the activities of the Basel Committee on Banking Supervision, and taken his standards (principles) for Effective Banking Supervision (Basel I, Basel II, Basel III) and their impact on the national legislation of European countries and Ukraine in particular. An analysis also of other international organizations in monitoring the various areas of financial institutions.

Key words: Banking Supervision, Basel Committee on Banking Supervision, the Basel standards and international organizations.

У сфері правового регулювання банківського нагляду країн Європи та України зокрема, важливе значення мають норми, принципи та рекомендації, що напрацьовані міжнародними структурами, діяльність яких опосередковано або безпосередньо впливає на функціонування фінансових ринків.

Питання банківського нагляду досліджується багатьма вченими-економістами, але з правової точки зору цю тему розробляють у своїх працях вчені-юристи, зокрема Л.К.Воронова, І.Б.Заверуха, О.А.Костюченко, В.Л. Кротюк, О.П.Орлюк, В.В. Пасічник, А.О.Селіванов та інші.

Банківський нагляд має сприяти ефективній та конкурентоспроможній діяльності банківської системи, яка б реагувала на потреби населення у наданні якісних фінансових послуг. Крім того, банківський нагляд має динамічно реагувати на всі зміни ринку, виявляти готовність періодично переглядати політику та практику нагляду з урахуванням нових змін та тенденцій ринку. Для цього необхідна достатньо гнучка законодавча система [1, С.16].

Основні рекомендації міжнародних організацій (діяльність яких буде розглянуто пізніше), насамперед Базельського комітету з банківського нагляду мають виключно важливе значення для формування банківського права України та інших країн. Базельський комітет не наділений функціями регулювання, його акти не носять нормативного характеру, але його роль у формуванні систем банківського нагляду різних країн та застосування його рекомендацій у сфері банківського нагляду мають велике значення, тому потребують докладнішого розгляду.

Варто відзначити, що створенню Базельського комітету з банківського нагляду передувало дві події: банкрутство західнонімецького банку Херштадт і банкрутство банку США "Національний банк імені Франкліна". Банкрутство зазначених банків, не зважаючи на їх національний статус, справило великий вплив на фінансовий стан багатьох банків в інших країнах. На фоні цих подій в кінці 1974 року було створено Комітет з банківського нагляду на базі Банку міжнародних розрахунків у швейцарському місті Базель керівниками центральних банків таких держав, як США, Канада, Японія, Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди,

Бельгія, Швейцарія, Люксембург, Швеція. На сьогодні до них приєдналися Ірландія та Іспанія [2, С.67-68].

Базельський комітет з банківського нагляду є ключовим інститутом, який займається уніфікацією існуючих у світі важливих правил нагляду за банківською діяльністю, а в перспективі і правил нагляду за всім фінансовим ринком. Комітет розробляє правила, які базуються на узагальненні кращих зразків практики банківського сектору. Зазвичай ці правила називаються стандартами. Документи Базельського комітету необхідно розглядати як загальні стратегічні вказівки, які орієнтують піднаглядові інститути усіх країн з широкого кола напрямків їх діяльності. Найважливіші правила Базельського комітету з банківського нагляду офіційно затверджуються керівниками центральних банків вищезазначених країн [3, С.311].

Базельські основні принципи – це 25 принципів, дотримання яких обумовлює ефективність банківського нагляду. Ці принципи були опубліковані у вересні 1997 під назвою "Основоположні принципи ефективного банківського нагляду". У цьому документі сформульовані питання, що стосуються:

- необхідних умов ефективного банківського нагляду (принцип 1);
- ліцензування та погодження змін організаційної структури компанії (принципи 2-5);
- положення щодо безперервного нагляду за банківською діяльністю та мінімальних вимог (принципи 6-15);
- методів безперервного нагляду за банківською діяльністю (принципи 16-20);
- вимог щодо інформації (принцип 21);
- офіційних повноважень наглядових органів (принцип 22);
- міжнародних банківських операцій (принципи 23-25).

Базельський комітет з банківського нагляду спільно з Банком міжнародних розрахунків докладають зусиль до того, щоб у органів нагляду склалось єдине та глибоке розуміння вищенаведених основних принципів ефективного банківського нагляду, а також розробляють заходи нагляду, що сприяють реалізації і забезпе-